

L'ECONOMIA SOCIAL EN LES LLEIS

LA PROMOCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ DE LES PERSONES TREBALLADORES EN LES EMPRESES DEL PAÍS BASC

per **Isabel Gemma Fajardo García**
 Professora titular de la Universitat de València

En aquesta ocasió, donarem compte d'una mesura de política pública destinada a fomentar la participació de les treballadores i treballadors en l'empresa, pel seu caràcter particular i innovador i perquè podria ser un referent per a altres comunitats.

Es tracta de l'**Ordre n.º 23 de 8 de maig de 2024, del Conseller de Turisme, Comerç i Consum del Govern Basc, per la qual s'aproven les bases per a la convocatòria d'ajudes per a la participació de les persones treballadores en empreses**, i s'efectua la seva convocatòria per a l'any 2024. (BOPV n.º 96, de 17 maig 2024)

L'objecte d'aquesta Ordre és fomentar la participació de les persones treballadores en les empreses, distingint segons es tracte d'empreses d'economia social (capítol I) o empreses que no són d'economia social (capítol II).

La **justificació** d'aquesta política es deu, segons la pròpia Ordre, al "paulatin increment de l'interès que mostren les empreses del País Basc per incrementar el grau de participació de les seves persones treballadores, tant en les empreses d'Economia Social com en les que no ho són".

Més enllà de l'interès manifestat pel Govern Basc per promoure la participació de les persones treballadores en l'empresa, cal dir que hi ha també un interès general d'àmbit estatal en això i que compromet a tots els poders públics.

En el cas de les empreses d'economia social, cal recordar que es defineixen en la Llei d'Economia Social n.º 5 de 29 de març de 2011, com empreses que persegueixen, bé l'interès col·lectiu dels seus integrants, bé l'interès general (econòmic o social), o ambdós, d'acord amb certs principis, entre ells, el de participació dels seus integrants tant en la gestió de l'empresa com en la distribució dels resultats (art. 4 a i b). La citada Llei també declara que la promoció de l'economia social i de les seues organitzacions re-

presentatives és una tasca d'interès general, i que els poders públics, en l'àmbit de les seues competències, tindran com a objectiu de les seves polítiques de promoció de l'economia social, entre altres, "Promoure els principis i valors de l'economia social" (art. 8 c).

No obstant això, la participació en les empreses de l'economia social està avui dia amenaçada. L'anàlisi DAFO (Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats) de l'Economia Social que es va presentar juntament amb l'Estratègia Espanyola d'Economia Social (2023-2027), va posar de manifest com una de les amenaces d'aquestes empreses la "Tendència a la reducció de la participació social, la qual cosa pot amenaçar el model d'empresa d'ES que justament es basa en la participació". La promoció de la participació en les empreses de l'economia social està suficientment justificada i és més que necessària, i no només al País Basc.

Pel que fa a les empreses que no són d'economia social, no s'ha d'oblidar que la Constitució Espanyola, en el seu art. 129.2, ordena que "Els poders públics promouran eficaçment les diverses formes de participació en l'empresa" i afegeix també que "establiran els mitjans que faciliten l'accés dels treballadors a la propietat dels mitjans de producció". Hi ha, per tant, un mandat genèric de promoció de la participació en l'empresa, en aquest cas per part dels treballadors, i un específic de participació en la propietat dels mitjans de producció, que sol concretar-se en la titularitat de participacions o accions en el seu capital i, per tant, en l'adquisició per part del treballador de la condició de soci o accionista. En desenvolupament d'aquesta norma constitucional s'ha vingut fomentant tant la creació d'entitats de l'economia social (sobretot cooperatives i societats laborals) com l'accés dels seus treballadors a la condició de socis.

En 2015 es va aprovar una llei que no només va actualitzar i millorar la regulació de les societats labo-

"La promoció de la participació en les empreses de l'economia social està suficientment justificada i és més que necessària. Aquest text dona compte d'una mesura de política pública destinada a fomentar la participació dels treballadors en l'empresa, pel seu caràcter particular i innovador i perquè podria ser un referent per a altres comunitats autònomes."

als, sinó que va crear una nova figura jurídica: "les societats participades pels treballadors". Ens referim a la Llei 44/2015, de 14 d'octubre, de Societats Laborals i Participades, el capítol III de la qual es dedica a les **Societats participades pels treballadors**. Aquesta nova regulació es fonamenta no només en l'art. 129.2 de la Constitució, sinó també en diverses normes de la Unió Europea que cita en la seua exposició de motius.

Les societats participades pels treballadors es defineixen com:

a) Societats anònimes o de responsabilitat limitada que no arriben als requisits per ser societats laborals (bàsicament perquè la majoria del capital social no està en mans dels seus treballadors), però:

- promouen l'accés a la condició de socis dels treballadors, o altres formes de participació dels mateixos, en particular, a través dels seus representants legals,

- i compleixen algun dels següents requisits: a) Que compten amb treballadors que posseeixen participació en el capital i/o en els resultats de la societat; b) Que compten amb treballadors que posseeixen participació en els drets de vot i/o en la presa de decisions de la societat; c) Que adopten una estratègia que fomenti la incorporació de treballadors a la condició de socis; d) Que promoguen els principis recollits en l'article anterior.

b) En la seua actuació hauran de, entre altres coses, afavorir "la integració com a socis dels treballadors".

La societat participada és, en definitiva, una societat de capital que no arriba als requisits per ser una societat laboral, però promou l'accés dels treballadors a la condició de socis i compleix, a més, algun dels anteriors requisits.

S'ha criticat l'ambigüitat d'aquesta definició i l'escàs interès del legislador en el seu desenvolupament i foment. D'una banda, perquè s'habilita al Govern perquè "puga", i no perquè "dega", desenvolupar la llei (disposició final cinquena); i d'altra banda, per-

què no s'exigeix el seu foment, com diu la Constitució, sinó que s'invita les administracions públiques a que "puguen" adoptar mesures que promoguen i impulsen la participació dels treballadors en les empreses (art. 20.2). En definitiva, es deixa en mans de les diverses administracions públiques promoure o no la participació dels treballadors en l'empresa, desoïnt el mandat constitucional dirigit a tots els poders públics perquè promoguen "eficaçment" les diverses formes de participació en l'empresa.

En aquest context, el Govern Basc ha vingut promovent des de 2018 la participació de les persones treballadores en les empreses en general i en les d'economia social en particular. Amb l'Ordre que comentem de 8 de maig de 2024, es dona continuïtat a aquesta política pública.

En quant a les **actuacions subvencionables** en l'Ordre de 2024:

En el primer cas (empreses d'economia social) es busca subvencionar les despeses derivades d'activitats d'anàlisi, diagnòstic, disseny, desenvolupament i implantació de:

- a) mètodes i eines que faciliten i milloren la participació de les persones treballadores en la gestió i en els òrgans d'aquestes empreses;

- b) mecanismes (eines jurídiques) que faciliten el relleu generacional en les mateixes.

S'observa, d'una banda, que es busca promoure la participació de les persones treballadores sense diferenciar si aquestes són sòcies o no de l'entitat; i d'altra banda, que el tipus de participació que es promou és en la gestió i en els òrgans de les societats, no comptent, per tant, altres formes de participació, com pot ser en el capital social o en els resultats. Possiblement això es deu al fet que la major part dels treballadors ja són sòcies d'aquestes entitats, i perquè existeixen polítiques públiques específiques perquè els treballadors accedisquen a la condició de sòcies de cooperatives i societats laborals.

En el segon cas (empreses que no són d'economia social), les subvencions van dirigides a finançar les despeses derivades de:

a) La elaboració i implantació d'un Pla de participació de persones treballadores es realitza amb el suport i assessorament d'una Entitat Consultora. Més endavant, podrem veure el contingut del pla de participació i els requisits que han de complir les entitats consultores.

b) El disseny **d'eines per a definir models per a la participació** de les persones treballadores en l'empresa. En aquest cas, el model de participació pot ser qualsevol, no només la participació en la gestió i en els òrgans socials, sinó també en els resultats de l'exercici i en el capital social.

c) **Activitats de difusió del "Model d'empresa participada"**. Aquesta darrera via d'ajuda planteja el dubte de discernir què s'entén per Model d'empresa participada. L'"empresa participada" té diversos sentits segons els contextos en què s'utilitza. Una empresa participada és aquella en la qual menys del 50% del seu capital pertany a una altra empresa o a una administració pública. En l'actual context, una empresa participada és una empresa (o societat) participada pels seus treballadors. Al País Basc, es reivindica un "Model d'empresa participada" per part d'ASLE. Aquesta entitat es defineix com a Associació d'empreses d'Euskadi participades en el capital, i en presentar el seu model d'empresa participada la defineix com: "És una societat participada pels treballadors, ja siga una societat anònima (S.A.) o una societat de responsabilitat limitada (S.L.), que no compleix els requisits per a ser considerada com una Societat Laboral, però en la qual si que existeixen socis que són al mateix temps treballadors i/o tenen mecanismes perquè els treballadors o els seus representants participen en la societat" (<https://asle.es/nuestro-modelo/>). Aquest model d'empresa participada coincideix amb la definició que ens dóna la Llei 44/2015 de societat participada pels treballadors, com vam veure al principi.

En quant a les **entitats beneficiàries**:

En el primer cas, són les entitats i empreses de l'economia social i les seues estructures associatives, que desenvolupen la seua activitat principalment en la Comunitat Autònoma Basca i que la realitzen per als centres de treball situats en dita Comunitat.

En el segon cas, són empreses que no són d'economia social i que desenvolupen la seua activitat principalment en la Comunitat Autònoma Basca i per a centres de treball situats en dita Comunitat; però també podran acollir-se a aquestes ajudes les estructures associatives d'empreses de l'economia social.

Cal destacar com les estructures associatives de l'economia social poden ser beneficiàries de les dues línies de subvenció. Els gastos subvencionables en ambdós casos són bàsicament gastos interns de personal propi de l'entitat beneficiària quan s'acredite la seua capacitat i participació directa en les activitats subvencionades; i gastos externs de contractació de serveis, consultories, etc., per al desenvolupament de les activitats subvencionades.

Com hem vist, l'elaboració i implantació d'un Pla de Participació de persones treballadores serà subvencionable en les empreses que no siguin de l'economia social. Per a això, dit pla haurà de contenir les següents dades:

a) "Característiques de l'empresa o centre de treball: activitat, mida, estructura de capital, perfil de les persones empleades, existència de vincles familiars entre l'empresari o l'empresària o aquells que tinguen part en el capital social, amb especial incidència en la seua situació i viabilitat econòmica.

b) Antecedents de participació: situació actual del clima participatiu en l'empresa i la seua relació amb experiències prèvies.

c) Proposta de participació: activitats a desenvolupar i mecanismes a implantar, amb especial menció a l'itinerari que, començant per la participació en la gestió, continue mitjançant la participació en les decisions i en els resultats, possibilitant finalment la participació econòmica en l'empresa" (Base 7).

El Pla de Participació haurà de realitzar-se de manera participativa amb els òrgans de govern, gestió i administració de la societat o empresa, en els seus diversos nivells, i amb el suport i assessorament, com hem vist, d'una Entitat Consultora.

Les **Entitats Consultores** hauran de reunir els següents requisits:

a) "Contar amb almenys una persona titulada superior, en els centres de treball radicats en la Comunitat Autònoma del País Basc, amb experiència acreditada en matèries relacionades amb la participació de les persones treballadores en les empreses o de les persones sòcies en Societats Cooperatives o Laborals.

b) El consultor o la consultora responsable del treball haurà d'acreditar una permanència mínima de tres anys en l'empresa consultora" (Base 12).

La política pública que hem comentat busca promoure la participació dels treballadors en l'empresa, tant en les empreses de l'economia social com en la resta. No coneixem els resultats totals d'aquesta política, però pels que hem conegut, aquestes ajudes estan sent aprofitades fonamentalment per les entitats de l'economia social i les seues estructures associatives.